تحلیل جایگاه شاخصهای راهبرد توسعه شهری(CDS) در شهر چناران

دریافت مقاله:۹۱/۳/۲۲ پذیرش نهایی: ۹۱/۷/۱۸
صفحات: ۱۲۵- ۱۰۷

محمد رحیم رهنما: دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد
E-mail: rahnama@ferdowsi.um.ac.ir
مرتضی غلامزاده خادر: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد[1]
E-mail: Mor_goll@yahoo.com
وحید جعفری سید آباد: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد
E-mail: Vahid.j621@gmail.com

چکیده

در این مقاله سعی شده وضعیت شاخصهای مدل CDS (حکمروایی خوب، رقابتی بودن، بانکی بودن، قابل زندگی بودن) که نوعی برنامه ریزی استراتژیک می باشد و توسط بانک جهانی و سازمان ائتلاف شهرها پیشنهاد شده در شهر چناران مورد بررسی قرار گیرد. برای دستیابی به این هدف پرسشنامه ای به حجم نمونه ای برابر با ۳۸۰ نفر از شهروندان و تعداد ۵۰ نفر از کارشناسان و متخصصان سازمانهای اداره کننده شهر چناران تکمیل شد؛ و با روش توصیفی و تحلیلی اطلاعات تحلیل شده است. یافته های تحقیق نشان میدهد که میانگین شاخصهای اصلی مدل CDS در شهر چناران از نگاه کارشناسان برابر با ۲,۴ و از دید شهروندان برابر با ۲,۲۱ می باشد، که هر دو میانگین از میانگین نظری کمتر بوده است، از نگاه کارشناسان تنها شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی با میانگین ۲,۷ و از نگاه شهروندان دو شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی با میانگین ۲,۷۶ و بانکی بودن از بعد فناوری با میانگین ۲,۶۹ از میانگین نظری ۲,۵ اندکی بیشتر بوده است. بانکی بودن از بعد مالیه شهری پایینترین شاخص از نگاه شهروندان با میانگین ۱,۹۲ و قابل زندگی بودن با رویکرد عینی با میانگین ۲,۱۷ پایینترین شاخص از نگاه کارشناسان شهری می باشد؛ لذا پیشنهاداتی در راستای تقویت شاخصهای مذکور ارائه شده است

کلید واژگان: راهبرد توسعه شهری (CDS)، مدیریت شهری، رقابتی بودن، بانکی بودن، چناران

---

۱. نویسنده مسئول: خراسان رضوی، مشهد، دانشگاه فردوسی، گروه جغرافیا

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

مقدمه

طبق پیش بینی‌های سازمان ملل تا سال ۲۰۳۰ بیش از ۶۰ درصد جمعیت جهان در نواحی شهری زندگی خواهند کرد. این در حالی است که شهرها فقط ۲ درصد از سطح زمین را اشغال کرده‌اند (Egger,2005:2). از این‌رو مقیاس شهرنشینی و مشکلات آن بیانگر آن است که پیامد های آن در حال حاضر جهانی هستند(Hall,2005:153). باید پذیرفت که «آهنگ پرشتاب تغییرات، روش‌هایی را که ما با آن‌ها به اهداف اجتماعی دست می‌یابیم کهنه و منسوخ کرده است (تافلر،۱۳۸۳ : ۴۸۵). راهبرد توسعه شهری (CDS) برنامه ای است که می‌تواند در این فرآیند حساس، در انجام تصمیم گیری و اجرای آن ما را یاری کند. از طرف دیگر برنامه های موجود در ایران، که در غالب تهیه طرح‌های جامع و تفصیلی مطرح هستند، چون بیشتر کالبدی، ایستا و سنتی بوده و در تدوین آن‌ها ابعاد اجتماعی، اقتصادی، و مدیریتی لحاظ نشده است، پاسخگوی نیازهای فعلی شهرها نیستند و چون در عمل غیر قابل انعطاف، طولانی مدت و در نهایت قابلیت اجرای چندانی ندارند، عملاً میزان تحقق اهداف پیش بینی شده در آن‌ها بسیار ناچیز است (رهنما،۱۳۸۷ : ۹۵). لذا گذار از الگوی برنامه های جامع شهری به سمت برنامه ریزی استراتژیک با توجه به خاصیت ترکیبی، انعطاف پذیر بودن و پویایی آن در جهت حل مسائل و مشکلات و سازگاری با تحولات آینده ضروری به نظر می‌رسد (سلیمی،۱۳۸۶ : ۲). از این‌رو با توجه به رشد فزاینده شهرها و مشکلات و چالش‌های پیش رو، استفاده از راهبرد توسعه شهر، با وجود تازگی و نو بودن، می‌تواند کمک بزرگی در جهت رشد پایدار شهرها و برطرف نمودن مشکلات آن‌ها باشد؛ و همان طور که این پروسه، در کشورهای مختلف به خاطر نتایج مثبت بی شماری که در شهرها به وجود آورده است، شدیداً مورد استقبال واقع شده است، بدون شک در کشور ما نیز اگر این الگو بر حسب ضرورت و درک شرایط روز مورد استفاده قرار گیرد ما نیز شاهد شرایط بهتری برای آینده شهرهای خود خواهیم بود (اشرفی،۱۳۸۸ : ۱۰۱).

ضرورت و مسأله تحقیق

شهر چناران در فاصله ۶۰ کیلومتری از کلان شهر مشهد در موقعیت استراتژیکی قرار گرفته است. بطوریکه نیازمند نگاه راهبردی برای تدوین چشم انداز استراتژیک توسعه شهری می باشد که این تحقیق در صد برجسته نمودن آن‌ها است.

با توجه به روندهای موجود، جمعیت شهر چناران طی یک دوره‌ی ۳۰ ساله ۸۵-۱۳۵۵ معادل ۳۳۵۰۲ نفر بوده که نرخ رشد سالانه ۵/۵ درصد را موجب شده و تقریباً جمعیت آن ۵ برابر شده است (سالنامه آماری استان خراسان رضوی، ۱۳۸۵) علی رغم داشتن رشد جمعیتی بالا

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

اولین طرح شهری در چناران در سال ۱۳۶۸ با عنوان طرح هادی شهر تهیه و تصویب شدکه تا به امروز پابرجاست. (شهرداری چناران،۱۳۹۰) دلیل تأخیر در اجرای طرح جامع شهری چناران، عدم ابلاغ طرح جامع و همچنین مشکلات در روند تهیه و تصویب طرح‌های شهری می‌باشد که این امر مدیریت شهری را با چالش‌ها و مشکلات بسیاری روبرو ساخته است.لذا با توجه به توسعه شهر و ضعف‌های ساختاری طرح‌های سنتی شهری و همچنین موقعیت خاص شهر چناران در هم جواری با کلان شهر مشهد، طرح راهبرد توسعه شهری می‌تواند به شهر چناران در راستای توسعه کمک نماید.

فرضیه تحقیق

در این تحقیق فرضیه زیر دنبال شده است:

- به نظر می‌رسد که شهر چناران به لحاظ شاخص‌های طرح راهبرد توسعه شهری(حاکمیت خوب شهری، بانکی بودن، رقابتی بودن و قابل زندگی بودن) در جایگاه خوبی به سر نمی‌برد.

هدف تحقیق

۱. بررسی و تبیین وضعیت چناران از نظر شاخص‌های راهبرد توسعه شهری.
۲. ارائه استراتژی‌های مناسب برای توسعه شهر چناران.

روش تحقیق و تعیین حجم نمونه

این پژوهش با روش توصیفی- تحلیلی به بررسی وضعیت شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) در شهر چناران می‌پردازد. بنابراین برای بدست آوردن حجم نمونه، با توجه به اینکه جمعیت شهر چناران طبق آمار ۱۳۸۵ برابر با ۴۲۰۰۴ می‌باشد (همان منبع:۱۳۸۵). برای بدست آوردن تعداد نمونه از آنجا که حجم جامعه آماری(یعنی شهر چناران) مشخص است، از فرمول کوکران۱ استفاده شده است:

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N}\left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1\right)} = 380$$

(حافظ نیا، ۱۳۸۲ : ۱۴۰)

[1] .Chochran

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

در این فرمول سطح اطمینان (t) برابر ۹۵ درصد و فاصله اطمینان(d) ۵ درصد در نظر گرفته شده است.

همچنین در این پژوهش از نظر ۵۰ نفر از کارشناسان شاغل در بخش‌های مختلف شهر چناران که حدود ۸۰ درصد متخصصین شهری را در شهر چناران در بر می‌گیرد نمونه آماری پژوهش را تشکیل داده‌اند.

تعاریف و مفاهیم راهبرد توسعه شهری CDS

در یک تعریف اولیه و ساده CDS عبارتست از یک برنامه عملی برای توسعه متعادل در شهرها، توسعه و پایداری که از طریق مشارکت، برای بهبود کیفیت زندگی برای همه شهروندان حاصل می‌شود (Eiveida, 2009:3) . راهبرد توسعه شهری با تمرکز بر روی شهر به عنوان یک واحد تجزیه و تحلیل و با درک این موضوع که شهرها منجر به رفاه ملی، و جزء تفکیک نشدنی اقتصاد ملی هستند و با کمک به اصلاحات، تنظیم و سرمایه گذاری می‌توانند موجب افزایش بهره برداری در سطح ملی و محلی شوند تا کید می‌کند (word bank:2000). از این‌رو برنامه ای است با ماهیت راهبردی که توأمان بر تهیه و اجرای سند تاکید می‌کند و تدوین آن بر پایه چشم انداز سازی مشارکتی صورت می‌پذیرد (تقوایی و دیگران،۱۳۸۵ : ۲۰).

اصول راهبرد توسعه شهری به شرح زیر می‌باشد :

حکمروایی خوب شهری

حکمروایی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور است و به رابطه میان شهروندان و حکومت کنندگان اطلاق می‌شود. در واقع این اصطلاح «رابطه» و نه «دستگاه» را توصیف می‌کند (لاله پور، ۱۳۸۶ : ۶۲). بر اساس تعریف برنامه عمران سازمان ملل، حکمرانی خوب عبارت است از مدیریت امور عمومی بر اساس حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد و عادلانه و مشارکت گسترده مردم در فرایند حکومت داری (میدری،۱۳۸۳ : ۹۴).

حکمروایی خوب یکی از پیش‌نیازهای توسعه پایدار است به طوری که در کشورهای مختلف با ساختار اجتماعی و منابع طبیعی مشابه، با تغییر در شیوه مدیریت و اجرا نشان داده شده است که بهبود سطح اجتماعی و سطح زندگی کاهش و افزایش یافته است (.downer,2000:5) حکمروایی از دیدگاه جامعه شناسی، نوعی پار ادایم یا چهار چوب تاریخی و معرفتی دقیق است که برای پاسخگویی به شیوه اداره جوامع کنونی که می‌تواند ایدئولوژی‌های مختلفی را درون خود داشته باشد. شیوه درست و هنجاری حکمروایی این است که بتواند مشارکت و همکاری را

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

میان همه نیروهای موثر در مدیریت جامعه یعنی دولت، بخش خصوصی، عمومی، و تشکل‌های مردمی برقرار کند (اطهاری و همکاران،۱۳۸۶: ۱۱)و

مراکز علمی گوناگون معیارها و شاخص‌های متنوعی را برای سنجش حاکمیت خوب معرفی کرده‌اند که پذیرفته‌ترین این شاخص‌ها که در این پژوهش نیز مورد استفاده قرار گرفته است، شاخص‌های است که توسط بانک جهانی این‌گونه معرفی شده‌اند:

۱-مدیریت بخش عمومی

۲-پاسخگویی

۳-چارچوب قانونی برای توسعه

۴ شفافیت و اطلاعات (اسدی،۱۳۸۸ : ۷۲)

قابل بانکی بودن:(بانکی بودن)

امروزه جهان جدید شبکه‌ای است که تار و پود آن را اطلاعات و نظام ارتباطات الکترونیک تشکیل می‌دهد (کاستلز، ۱۳۸۰ : ۲۲). بنابراین در جهان امروز، نمی‌توان جریان‌های قدرت، ثروت و اطلاعات فضای جریان‌ها را که فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات زمینه جهان‌گستر شدن آن را فراهم ساخته است، نادیده گرفت زیرا به گفته آنتونی گیدنز، جهانی شدن فشردگی روابط اجتماعی است به نحوی که مکان‌های دور را چنان به هم می‌پیوندد که رخ دادهای بسیار دور از دسترس باعث شکل گیری رخ دادهای محلی می‌شود (نظری و بازرگانی‌کیا، ۱۳۸۳ : ۱۰۴).

بانکی بودن را می‌توان از دو رویکرد متفاوت مورد بررسی قرار داد، بعد اول از نظر رشد فناوری و پیشرفت تکنولوژی ارتباطات که باعث تسهیل در امر تجارت و گردش مالی در سطح جهان شده است که این امر به پایداری شهرها کمک شایانی خواهد کرد، بعد دوم از لحاظ سیستم مالیه شهری مورد بررسی قرار می‌گیرد اصولاً شهرها برای داشتن یک توسعه پایدار باید از درآمدهای پایدار نیز برخوردار باشند

بانکی بودن با رویکرد تکنولوژیکی و فناوری‌های پیشرفته :

بانکداری الکترونیکی استفاده از فناوری‌های پیشرفته نرم افزاری و سخت افزاری مبتنی بر شبکه و مخابرات برای تبادل منابع و اطلاعات مالی به صورت الکترونیکی است که می‌تواند باعث حذف نیاز به حضور فیزیکی مشتری در شعبه بانک‌ها شود (بصیری ورفیع،۱۳۸۶: ۴). بانکداری الکترونیکی، خدمات مالی با حجم ارزشی پایین و خرد را از طریق کانال‌های الکترونیکی نظیر دستگاه های خودپرداز (ATM)کارت‌های اعتباری، تلفن، تلویزیون و مانند آن فراهم می‌سازد. (Pennathar,2001:2112). این نظام از این جهت بانکداری مجازی نیز اطلاق

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

می‌شود که ارائه‌ی خدمات بانکی را با ابزارهای جدید، فن آوری های مختلف و متفاوت از ابزار بانکداری سنتی (از طریق دستگاه های خودپرداز الکترونیکی، بانکداری تلفنی و بانکداری خانگی و بانکداری، اینترنتی و مانند آن) ارائه می‌دهد (liao et al,1999:65).

بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری :

شهرداری‌ها در فرایند مدیریت توسعه‌ی شهری و ارائه‌ی خدمات مورد نیاز شهروندان، با چالش‌های متعدد در زمینه های مختلف روبرو هستند. یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی مدیران شهری، ناپایداری منابع درآمدی است (هاشمی،۱۳۸۸ : ۱۱۸). اهمیت این موضوع زمانی بیشتر روشن می‌شود که بدانیم امروزه بیش از ۹۵ درصد از منابع مالی شهرداری‌ها از محل درآمدهای محلی درون شهرها تأمین می‌شود و وابستگی شهرداری‌ها به کمک‌های بلاعوض دولتی کمتر از ۵ درصد است (قادری،۱۳۸۵ : ۲۲)و

کاهش وابستگی درآمدی شهرداری‌ها به دولت، افزایش تقاضا برای بالا بردن بودجه‌ی شهرداری‌ها برای افزایش سطح رشد و توسعه‌ی اقتصادی شهرها به ویژه پس از استقرار شوراها، تشدید مسائل و مشکلات شهرها در نتیجه‌ی رشد جمعیت و مهاجرت به شهرها، ناپایداری درآمد شهرداری‌ها و وابستگی زیاد آن‌ها به منابع ناپایدار درآمدی مثل عوارض ساختمانی شرایط کار را برای متولیان امور در شهرداری‌ها دشوار کرده است. (همان :۲۳) مسائل پیش آمده مدیریت شهری را بر آن داشته است تا با ایجاد منابع درآمدی پایدار برای شهرها آینده توسعه شهرها را تأمین نماید. در واقع لازمه توسعه پایدار شهری داشتن منابع درآمدی پایدار می‌باشد

قابل زندگی بودن

حیطه مربوط به کیفیت زندگی و سنجش آن شاید در هیچ زمانی به اندازه‌ی امروز وسیع نبوده است. اقتصاددانان، دانشمندان علوم اجتماعی و دولت مردان هر کدام از دیدگاه خاصی به این مقوله می‌نگرند (Baldwin,Godfry,1992:۲۲). اصولاً، کیفیت زندگی، واژهای پیچیده، چندبعدی و کیفی در رابطه با شرایط و وضعیت جمعیت، در یک مقیاس جغرافیایی خاص (شهر، منطقه، محله، بخش و...) است که هم متکی به شاخص‌های ذهنی یا کیفی و هم متکی به شاخص‌های عینی یا کمی است. با توجه با تعاریف متعدد در مورد کیفیت زندگی شهری و همچنین اذعان به عدم وجود اجماع نظر در مورد تعریف آن، می‌توان گفت که کیفیت زندگی شهری واژهای بسیار تفسیرپذیر و ابهام آور است و بنا به حوزه کاربرد و نوع مطالعه فرق می‌کند (کوکبی،۱۳۸۶: ۸۰). در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می‌باشد که از چندین متغیر متأثر می‌گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط،

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می‌کند. (Rahman,Mittelhame,2003:11).

رویکرد عینی، کیفیت زندگی را به عنوان مواردی آشکار و مرتبط با استانداردهای زندگی می‌داند. این موارد می‌تواند سلامت جسمی، شرایط شخصی (از جمله ثروت و شرایط زندگی)، ارتباطات اجتماعی، اقدامات شغلی و یا دیگر عوامل اجتماعی و اقتصادی باشد در مقابل رویکرد ذهنی، کیفیت زندگی را مترادف شادی یا رضایت فرد در نظر می‌گیرد. این منظر بر عوامل شناختی در ارزیابی کیفیت زندگی تاکید می‌کرد در نوسان بین دو رویکرد یک دیدگاه کل نگر به وجود آمد این دیدگاه کیفیت زندگی را یک پدیده چند بعدی می‌بیند و هر دو مؤلفه عینی و ذهنی را در نظر می‌گیرد. (همان منبع،۸۵).

شاخص‌های کیفیت زندگی

سنجش کیفیت زندگی توسط شاخص‌های بی‌شماری انجام می‌شود. تقسیم بندی‌های زیادی هم در این زمینه وجود دارد در ایران در بیشتر پژوهش‌های که پیرامون سنجش کیفیت زندگی انجام شده است شاخص‌ها و معیارهای که مورد استفاده قرار گرفته است. معمولاً در چهار زمینه اجتماعی، اقتصادی، زیر ساخت‌ها، کالبدی تقسیم بندی شده است که به معیارها و زیر معیارهای متنوعی به سنجش کیفیت زندگی می‌پردازد. برای سنجش کیفت زندگی در شهر چناران از شاخص‌های پیشنهادی موسسه گالوپ استفاده گردیده که مهم‌ترین این شاخص‌ها عبارتند از :

شاخص‌های اجتماعی :

۱-خدمات بهداشتی درمانی ۲-فرصت‌های شغلی ۳-هزینه های مسکن ۴-احساس اعتماد و امنیت ۵-احساس امنیت در محله

شاخص‌های اقتصادی :

۱-فقر و مشکلات مالی ۲ مشکلات در پرداخت صورت حساب‌ها ۳-ایمنی شهری ۴-مشکلات زیست محیطی و آلودگی هوا ۵-تغییرات آب و هوا ۶-ایجاد شغل ۷-کاهش بیکاری ۸-کیفیت دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی ۹-مشکلات صوتی

زیر ساخت‌ها :

۱-حمل‌ونقل (فراوانی استفاده از حمل‌ونقل عمومی، دلائل استفاده نکردن از حمل‌ونقل عمومی، مسافت سفرها و مدت آن) ۲-امکانات فرهنگی (از قبیل سالن‌های کنسرت، موزه‌ها،

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

کتابخانه‌ها، مراکز آموزشی) ۳-فضاهای عمومی (بازارها و پیاده روها) ۴-رضایت از زیبایی خیابان‌ها و ساختمان‌ها در شهر و محله ۵-فضای سبز (پارک‌ها و باغ‌های عمومی) ۶- فضای تفریحی در فضای باز ۷- امکانات ورزشی (Gallup:2009).

رقابتی بودن

مفهوم رقابت در مورد عملکرد کشورهای صنعتی و تجاری می‌باشد. رقابت مفهومی است که اقتصاددانان، صاحبان صنایع، سیاستمداران، روزنامه نگاران و دانشگاهیان مکرراً به آن رجوع کرده و در مورد آن بحث و اندیشه می‌کنند (Henricsson ،2002:7). از دیدگاه دیگر رقابت پذیری راه یابی کالاها و خدمات تولید شده‌ی داخلی به بازارهای بین‌المللی است (Hitt:1995). از دیدگاه کوهمن۱ رقابت پذیری توانایی یک اقتصاد برای ثابت نگه‌داشتن سهم خود در بازارهای بین‌المللی و یا افزایش سهم خود در بازار فعالیت‌های انجام دهنده است (Sloper,1998:16). از نظر سازمان همکاری اقتصاد و توسعه۲، رقابت پذیری، توانایی یک کشور در تولید کالاها و خدمات برای ارائه در بازارهای بین‌المللی و به طور همزمان حفظ و ارتقای سطح درآمد شهروندان در بلند مدت است (بهکیش،۱۳۸۰: ۲۰). در اقتصاد جهانی رقابت پذیر بودن به معنای امکان بدست آوردن موقعیت مناسب و پایدار در بازارهای بین‌المللی است. بر اساس تعریف مجمع جهانی اقتصاد۳ رقابت پذیری توانایی اقتصاد ملی در پایداری رشد و یا حفظ استاندارد زندگی (درآمد سرانه) است (کریمی هسنیجه،۱۳۸۶: ۱۲۱).

از این رو یکی از اجزای کلیدی در مطالعات و تحلیل‌های CDS، تحلیل توان رقابت اقتصادی شهر در سطوح بین‌المللی، ملی و منطقه ای است. به عبارت دیگر تدوین راهبرد توسعه و متعاقباً تدوین برنامه اجرایی، مستلزم تعیین مزیت رقابتی شهرها می‌باشد. (اشرفی،همان منبع : ۹۶).

شناخت محدوده مورد مطالعه

شهر چناران مرکز شهرستان چناران، یکی از نقاط شهری واقع در محدوده ناحیه مشهد قلمداد می‌گردد. این شهر در بستر دشتی به همین نام در میان دو رشته کوه هزار مسجد و بینالود قرار گرفته است. این شهر در مختصات جغرافیایی ۵۸ درجه و ۴۳ دقیقه تا ۵۹ درجه

[1] Kohman.
[2].Organization for Economic Cooperation and Development
[3] . World Economic Forun

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

۲۴ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۶ درجه و ۱۹ دقیقه تا ۳۷ درجه شمالی استقرار یافته است.

شهرستان چناران از شمال و شمال شرقی و غربی به شهرستان درگز و قوچان، از شرق به شهرستان کلات از جنوب به شهرستان‌های مشهد و از جنوب غربی و غرب به شهرستان طرقبه شاندیز و نیشابور محدود می‌گردد.

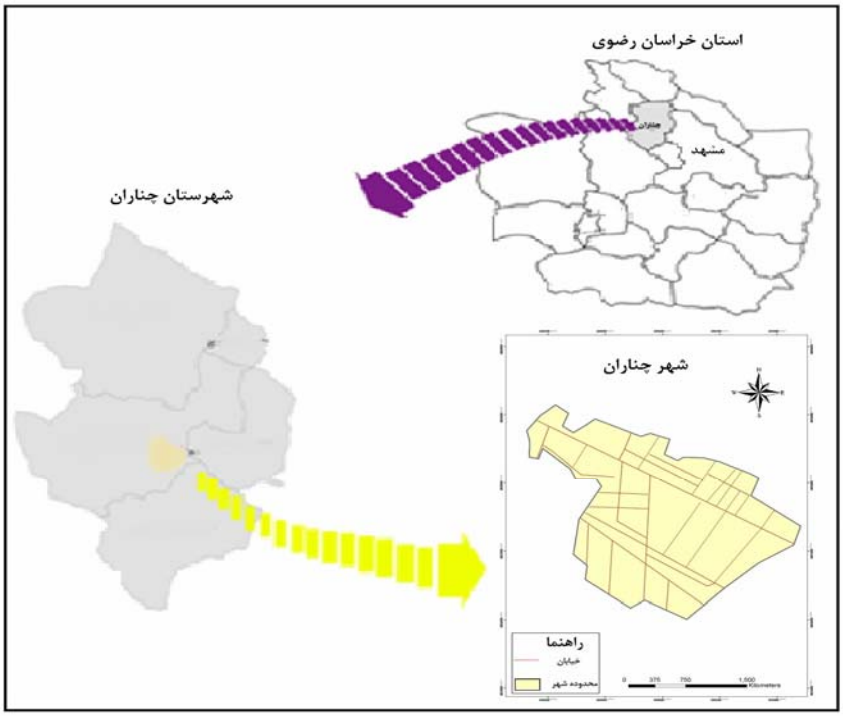

شکل (۱) محدوده منطقه مورد مطالعه

تحولات جمعیتی شهر چناران

شهر چناران در سال ۱۳۵۵ از جمعیتی معادل ۸۵۰۲ نفر برخوردار بوده است که از این تعداد ۴۲۳۵ نفر یا ۴۹/۸ درصد را مردان و بقیه را زنان تشکیل می‌داده‌اند. در فاصله سال‌های ۶۵-۱۳۵۵ تعداد ۱۱۲۱۸ نفر به جمعیت شهر افزوده می‌شود. به طوری که جمعیت شهر در مقطع سرشماری سال ۱۳۶۵ به ۱۹۷۲۰ نفر بالغ می‌گردد. نرخ رشد جمعیتی معادل ۸/۸ درصد بوده است. در سال ۱۳۷۵ نیز با افزایش ۱۲۳۴۴ نفر به جمعیت سال ۶۵، جمعیت این

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

شهر به ۳۲۰۶۴ نفر می‌رسد. نرخ رشد متوسط سالانه در این دوره (۷۵-۱۳۶۵) ۵ درصد محاسبه شده است که در مقایسه با نرخ رشد دوره ۵۵-۱۳۶۵ کمتر می‌باشد. در سال ۱۳۸۵ با افزایش جمعیت ۹۹۴۰ نفری (۳۱ درصد افزایش جمعیت) نسبت به سال ۱۳۷۵، جمعیت شهر چناران به ۴۲۰۰۴ نفر بالغ می‌گردد. نرخ رشد سالانه در این دوره برابر ۲/۷ درصد می‌باشد. (سالنامه آماری استان خراسان، ۸۵- ۱۳۵۵).

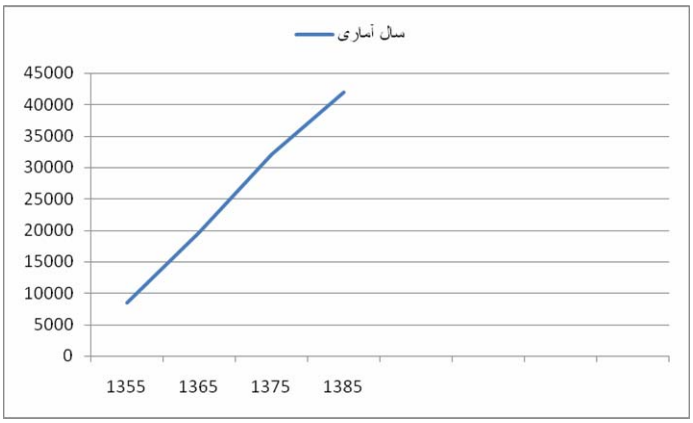

شکل (۲) تغییرات جمعیت شهر چناران طی سال‌های ۸۵ – ۱۳۳۵

یافته های تحقیق

وضعیت شاخص‌های راهبرد توسعه شهری CDS در شهر چناران :

پرسشنامه ارائه شده دارای ۵ طیف بوده که داده‌های بدست آمده از آن‌ها، ابتدا کد بندی، و سپس وارد نرم‌افزار SPSS گردید. کد بندی داده‌ها به صورت زیر بوده است:

خیلی کم: امتیاز ۱، کم: امتیاز ۲، متوسط: امتیاز ۳، زیاد: امتیاز ۴، خیلی زیاد: امتیاز ۵

سپس بر اساس آزمون t تک نمونه ای، عدد ۲,۵ به عنوان میانه نظری پاسخ‌ها قرار داده شد و سپس با میانگین وضعیت شهر چناران به لحاظ شاخص‌های CDS مقایسه گردید. که به لحاظ برخورداری شهر چناران از شاخص‌های CDS نتایج زیر حاصل شد.

حکمروایی خوب

میانگین کلی حکمروایی در شهر چناران از دید کارشناسان ۲,۳۶ می‌باشد در حالی که میانگین این رقم از نظر شهروندان به مراتب پایین‌تر و برابر با ۱,۹۹ است در بین شهروندان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

قانونی بودن و مشارکت بیشترین امتیاز را دارا می‌باشند، با دقت در گویه‌های مربوط به این دو عامل می‌توان به نکات زیر پی برد:

در زمینه مشارکت این نتایج بدست آمده است:

- شهروندان در صورت فراهم شدن شرایط لازم، اشتیاق فراوانی به مشارکت در شهر دارند. آن‌ها این تمایل را در سنجش گویه «تمایل به کمک به مسئولان در تهیه و اجرای طرح‌های توسعه شهری» نشان دادند؛ و شفافیت پایین‌ترین امتیاز را از دیدگاه شهروندان برخوردار می‌باشد.

جدول (۱) وضعیت شهر به لحاظ شاخص حکمروایی شهری

عامل‌ها	میانگین	
	کارشناسان	شهروندان
مشارکت	۲,۰۲	۲,۶۵
پاسخگویی	۲,۱	۲,۱۹
قانونی بودن	۲,۵۷	۲,۹۳
شفافیت	۲,۴۸	۱,۴
میانگین کل	۲,۳۶	۱,۹۹

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان

بانکی بودن از بعد فناوری (بانکداری الکترونیک)

میانگین کلی بانکی بودن از بعد فناوری (بانک داری الکترونیک) از دید کارشناسان ۲,۴۸ می‌باشد و از دید شهروندان با اختلاف کمی برابر است با ۲,۶۹ . از این‌رو بالاترین امتیاز از نظر شهروندان را شاخص زیر ساخت‌های ارتباطی دارا می‌باشد که برابر است با ۳,۹ که از شرایط خوبی در میان شاخص‌های دیگر برخوردار می‌باشد که با توجه به کم جمعیت بودن شهر و وجود اکثر شعب بانک‌ها در سطح شهر و نزدیکی به شهر مشهد این نتیجه منطقی به نظر می‌رسد.

بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری

میانگین کل بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری از دید کارشناسان ۲,۲۳ می‌باشد در حالی که از دید شهروندان با اختلاف فاحش برابر است با ۱,۹۲ که از جایگاه خوبی برخوردار نمی‌باشد. شاخص ثبات درآمدی پایین‌ترین امتیاز و شفافیت بالاترین امتیاز را از نگاه

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

کارشناسان برخوردار می‌باشد که امتیاز شفافیت از نگاه کارشناسان برابر است با ۳,۳۹ که نقطه قابل تأمل اینجاست که این شاخص کمترین امتیاز را از نگاه شهروندان دارد که این رقم برابر با ۱,۶۳ است.

جدول (۲) وضعیت شهر به لحاظ شاخص‌های بانکی بودن با رویکرد فناوری

عامل‌ها	میانگین	
	کارشناسان	شهروندان
زیر ساخت‌های ارتباطی	۲,۴۷	۳,۰۸
زیر ساخت‌های مالی	۲,۶۶	۲,۴
زیر ساخت آموزشی	۲,۲۲	۲,۲۶
زیر ساخت امنیتی	۲,۵۴	۲,۵۷
میانگین کل	۲ .۴۸	۲ .۶۹

منبع:مطالعات میدانی نگارندگان

جدول (۳) وضعیت شهر به لحاظ شاخص‌های بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری

عامل‌ها	میانگین	
	کارشناسان	شهروندان
کارایی اقتصادی	۲,۸۸	۱,۸۲
عدالت عمودی و افقی	۲,۴۲	۲,۱
امکان پذیری در اجرا	۱,۹۲	۱,۴۹
ثبات درآمدی	۱,۶۶	۱,۷۶
شفافیت	۳,۳۹	۱,۶۳
قابلیت پذیرش اجتماعی و سیاسی	۲,۲۵	۲,۲۴
قانونی بودن	۲,۲۳	۲,۴۱
میانگین کل	۲,۲۳	۱,۹۲

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

قابل زندگی بودن با رویکرد عینی و ذهنی

میانگین کلی قابل زندگی بودن از نگاه کارشناسان ۲,۱۷ است و از نگاه شهروندان ۲,۰۷ که وجود این اختلاف می‌تواند قابل تأمل باشد، شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی پایین‌ترین امتیاز را از دیدگاه شهروندان برخوردارند که به ترتیب عبارتند از ۱,۵۸ و ۱,۴۷ که در مورد شاخص اقتصادی کارشناسان با امتیاز ۱,۹۶ با این نظر هم عقیده‌اند در مورد شاخص اجتماعی نظر کارشناسان کاملاً مخالف نظر شهروندان است که با ۲,۳۷ بالاترین امتیاز را از نگاه کارشناسان برخوردار می‌باشد.

جدول (۴) وضعیت شهر به لحاظ قابل زندگی بودن با رویکرد عینی و ذهنی

عامل‌ها	میانگین	
	کارشناسان	شهروندان
شاخص‌های اقتصادی	۱,۹۶	۱,۵۸
شاخص‌های اجتماعی	۲,۳۷	۱,۴۷
شاخص‌های زیر ساختی	۲,۱۸	۲,۰۴
چالش‌های شهری	۲,۱۴	۲,۷
قابل زندگی بودن (ذهنی)	۲,۷۶	۲,۵۸
میانگین کل	۲,۱۷	۲,۰۷

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان

شاخص رقابت پذیری

میانگین کلی شاخص رقابت پذیری از دید کارشناسان برابر است با ۲,۴۲ و از نگاه شهروندان برابر است با ۲,۰۲ شاخص زیر ساخت‌ها پایین‌ترین امتیاز را در بین سایر شاخص‌ها از نگاه شهروندان دارا می‌باشد.

جدول (۵) وضعیت شهر به لحاظ شاخص‌های رقابتی بودن

عامل‌ها	میانگین	
	کارشناسان	شهروندان
ظرفیت سازی سازمانی	۲,۶۴	۲,۰۹
زیر ساخت‌ها	۲,۱۳	۱,۸۱
منابع انسانی	۲,۴۳	۲,۱۱
میانگین کل	۲,۴۲	۲,۰۲

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

وضعیت کلی شاخص‌های CDS در شهر چناران

از میان نتایج بدست آمده از پرسشنامه های کارشناسان و شهروندان و با توجه به نتایج طیف ۵ گزینه ای پرسشنامه (۱=خیلی کم ۲= کم ۳= متوسط ۴= زیاد ۵= خیلی زیاد) از نگاه کارشناسان تنها شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی با میانگین ۲,۷۶ از میانگین نظری پرسشنامه یعنی ۲,۵ بیشتر بوده است و از نگاه شهروندان دو شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی و با میانگین ۲,۵۸ و بانکی بودن از بعد فناوری با میانگین ۲,۶۹ از میانگین نظری پرسشنامه بیشتر بوده است

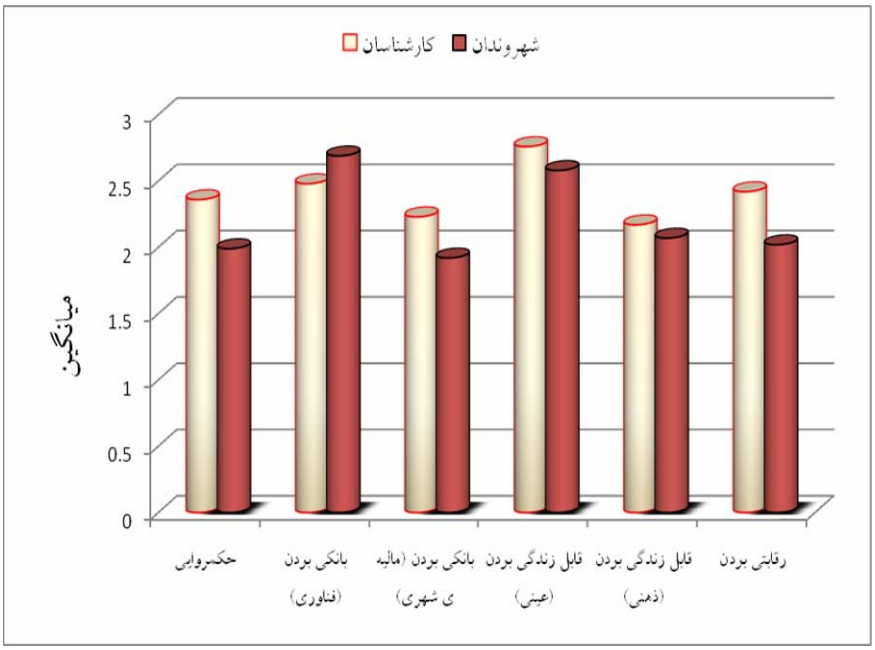

شکل (۳) میانگین شاخص‌های مدل CDS در شهر چناران از نگاه کارشناسان و شهروندان

وضعیت CDSدر شهر چناران

میانگین کلی CDS در شهر چناران با توجه به وضعیت شاخص‌های اصلی CDS (حکمروایی خوب، رقابتی بودن، بانکی بودن، قابل زندگی بودن) از دیدگاه کارشناسان برابر است با ۲,۴ و از دید شهروندان ۲,۲۱ که هر دوی آن‌ها از عدد ۲,۵ میانگین نظری پرسشنامه‌ها نیز کمتر بوده است. که بین میانگین وضعیت شهر و عدد ۲,۵ اختلاف معناداری وجود دارد ($p< ۰/۰۵$).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

بنابراین وضعیت شهر چناران به لحاظ شاخص‌های راهبرد توسعه شهری CDS هم از نگاه کارشناسان و هم از نگاه شهروندان در حد پایین‌تر از متوسط ارزیابی شده است. که نشان دهنده این امر می‌باشد که وضعیت شاخص‌های CDS در شهر چناران مطلوب نمی‌باشد.

همچنین آزمون T-TEST نشان می‌دهد که میانگین CDS در سطح ۹۵ درصد اطمینان، هم از نظر کارشناسان و هم از نظر شهروندان معنادار هستند.

جدول (۶) نتایج آزمون t برای تحلیل معناداری CDS در چناران (از نگاه کارشناسان)

	استاندارد آزمون =۲/۵					
	t	df	معناداری (۲ دامنه)	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان تفاوت۹۵%	
					بالا	پایین
میانگین برخورداری از اصول CDS	-2.036	49	.047	-.09420	-.0012	-.1872

منبع: نگارندگان

جدول (۷) نتایج آزمون t برای تحلیل معناداری CDS در چناران (از نگاه شهروندان)

	استاندارد آزمون= ۲/۵					
	t	df	معناداری (۲ دامنه)	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان تفاوت۹۵%	
					بالا	پایین
میانگین برخورداری از اصول CDS	-10.879	379	.000	-.28897	-.3412	-.3412

منبع: نگارندگان

جمع بندی و نتیجه گیری

خشک بودن، ایستایی، بلند مدت بودن و غیر منعطف بودن طرح‌های جامع و تفضیلی و عدم انطباق آن‌ها با شرایط موجود در زمانی که سرعت تغییرات به تندی صورت می‌گیرد عملاً کارکرد آن‌ها را ساقط کرده است. برای برون رفت از این مسئله طرح‌های توسعه شهری با توجه به میزان بالای مشارکت ذی‌نفعان به نظر می‌رسد می‌تواند راه حلی برای جایگزینی طرح‌های فعلی باشد. از این‌رو بهبود شاخص‌ها و پارامتر های طرح‌های توسعه شهری قبل از اجرای آن امری اجتناب ناپذیر می‌باشد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

با توجه به نتایج حاصل از پرسشنامه های شهروندان و کارشناسان میانگین شاخص حکمروایی از نگاه شهروندان ۱,۹۹ و از نظر کارشناسان ۲,۳۶ می‌باشد. شفافیت پایین‌ترین جایگاه را از نگاه شهروندان دارا می‌باشد که نشانگر بی اعتمادی شهروندان به مدیریت شهری می‌باشد. در مورد شاخص بانکی بودن از بعد فناوری میانگین نظر کارشناسان برابر با ۲,۴۸ بوده است و میانگین بدست آمده از پرسشنامه های شهروندان ۲,۶۹ است که نشانگر این مطلب است که شهروندان با توجه به سطح اطلاع و آگاهی خود از این شاخص رضایتمندی بهتری نسبت به کارشناسان دارند. میانگین کارشناسان در شاخص بانکی بودن از بعد مالیه شهری ۲,۲۲ است و میانگین نظر شهروندان ۱,۹۲ می‌باشد نکته جالب توجه در مورد این شاخص اینجاست که کارشناسان کمترین رتبه را به ثبات درآمدی داده‌اند در حالی که شهروندان پایین‌ترین رتبه را به امکان پذیری طرح‌ها در اجرا داده‌اند دو همچنان شفافیت بالاترین امتیاز را از نظر کارشناسان برخوردار بوده در حالیکه نتایج پرسشنامه شهروندان خلاف این ادعاست. میانگین شاخص قابل زندگی بودن از نگاه ۲,۱۷ و از دید شهروندان ۲,۰۷ است که تفاوت زیادی با هم دیگر نداشته و هر دو گروه شهر چناران را به لحاظ شاخص قابل زندگی بودن مطلوب ندانسته‌اند. نظر کارشناسان در مورد شاخص رقابتی بودن برابر عدد ۲,۴۲ می‌باشد که این شاخص از نگاه شهروندان برابر عدد ۲,۰۲ است، کمبود زیر ساخت‌ها از نگاه هر دو گروه مهم‌ترین ضعف در راه توسعه شهر می‌باشد.

پیشنهادات

- درگیر نمودن کلیه عوامل ذی‌نفع در تصمیم گیری و تصمیم سازی مدیریت شهری (حکمروایی خوب شهری) در شهر چناران از ضرورت‌های بنیادین می‌باشد.
- نهادینه سازی و به وجود آوردن مدیریت یکپارچه سازمانی در بین ادارات و سازمان‌های درگیر امور شهری
- آموزش، ترغیب، تبلیغ، تشکل‌های غیر دولتی از پیش زمینه های ضرورت دستیابی به سند توسعه شهری می‌باشد که باید مورد توجه قرار گیرد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

منابع و مأخذ

۱. اسدی، روح الله (۱۳۸۸) **تحلیل جایگاه حکمروایی خوب شهری در مشهد با استفاده از مدل** SWOT، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد

۲. اشرفی، یوسف (۱۳۸۸) **cds رویکردی جدید در برنامه ریزی شهری در رویکرد تحلیلی**، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۳

۳. اطهاری، برک پور، کاظمیان، مهدیزاده (۱۳۸۶) **حکمروایی شهری و ضرورت شکل گیری آن در ایران(گفتگو)**،جستارهای شهرسازی،شماره ۱۹ و ۲۰

۴. بصیری، مهدی،ربیع، نرگس(۱۳۸۶) **بانکداری الکترونیکی در ایران مفاهیم،زیر ساختها،چالشها**،تهران،چهارمین همایش تجارت الکترونیکی

۵. بهکیش، محمد مهدی (۱۳۸۰) **اقتصاد ایران در بستر جهانی شدن**،تهران، نشر نی، چاپ اول

۶-تافلر، آلوین (۱۳۸۳) **شوک آینده**، ترجمه حشمت الله کامرانی، تهران، نشر علم

۷. تقوایی، مسعود،نادری، بهنام،دهقانی، یداله (۱۳۸۵)**تحلیلی بر برنامه ریزی استراتژی توسعه شهری**، نشریه انجمن راه و ساختمان ایران بنا، شماره ۲۹-۳۰

۸. حافظنیا، محمدرضا (۱۳۸۲) **مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی**، تهران، سمت، چاپ هشتم

۹-رهنما، محمد رحیم (۱۳۸۷) **پژوهشی پیرامون تحققق طرح های تفضیلی شهری با تاکید بر کاربری های آموزشی و بهداشتی- درمانی**. انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، جلد اول

۱۰. سالنامه آماری استان خراسان رضوی (۱۳۸۵) **استانداری خراسان رضوی**، دفتر آمار و اطلاعات

۱۱. سلیمی، محمود (۱۳۸۶) **برنامه ریزی استراتژیک توسعه شهر بانه با استفاده از مدل** SWOT، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد

۱۲. سیدجوادین، رضا، سقطچی، مریم (۱۳۸۵) **بانکداری الکترونیک و سیر تحولی آن در ایران**، دومین همایش بانکداری الکترونیک،بانک صادرات،تهران

۱۳. شهرداری چناران (۱۳۹۰) **طرح هادی چناران**، دفتر فنی و عمران

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

۱۴. شیخانی، سعید (۱۳۷۸) **راههای توسعه بانکداری الکترونیکی در ایران، اولین همایش بانکداری الکترونیک در ایران**، بانک صادرات

۱۵. قادری، جعفر (۱۳۸۵) **ارزیابی نظام مالی و درآمدی شهرداری ها در ایران**، اقتصاد مقداری (بررسی های اقتصادی سابق) » پاییز ۱۳۸۵، دوره سوم - شماره ۳

۱۶. کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰) **عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ (ظهور جامعه شبکه ای)**، جلد اول، ترجمه احد علیقلیان، افشین خاکباز، حسن چاوشیان، تهران، انتشارات طرح نو، چاپ دوم.

۱۷. کریمی هسنیجه، حسین (۱۳۸۶) **جهانی شدن،رقابت پذیری و توسعه صادرات غیر نفتی**، فصلنامه بررسیهای اقتصادی، دوره ۴، شماره ۱،۱۱۸-۱۳۳

۱۸. کوکبی، افشین (۱۳۸۶) **معیارهای ارزیابی کیفیت زندگی شهری در مراکز شهری**، نشریه هویت، شماره ۱،۷۵-۸۶

۱۹.لاله پور، منیژه (۱۳۸۶) **حکمروایی شهری و مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه، تهران**، جستارهای شهرسازی، شماره ۱۹ و ۲۰

۲۰. میدری، احمد، خیرخواهان، جعفر (بهار۱۳۸۳) **حکمرانی خوب، بنیاد توسعه**، تهران، دفتر بررسیهای اقتصادی مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، چاپ اول

۲۱. نظری، محسن، بازرگانی کیا، معصومه (۱۳۸۳) **بررسی اثر جهانی شدن بر صنایع نساجی، پوشاک و چرم طی دوره ی ۱۳۵۷-۷۸**، مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۶۴، ۱۰۳-۱۲۶.

۲۲. هاشمی، سید مناف (۱۳۸۸) **چارچوب درآمدی نهادهای محلی(شهرداریها) درکشور چین**، فصلنامه اقتصاد شهر،شماره دوم

Baldwin, Sally, Christine Godfrey and Carol Propper (1992**)** ***Quality of Life: perspectives and policies***, Routledge

Downer.Alexander (2000) ***good governance (guiding principales for impemention)*** Published by the Australian Agency for International Development

Egger, Steve (2005**)** ***Determining a sustainable city model***, Environmental Modelling & Software

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

Eiveida ahmad.(2009)**Thessa*loniki Development Conference***, world bank Sep 3-4,

Gallup Organisation (2009) .*Perception survey on Quality of Life in European Cities*

Hall, Tim (2005) ***urban geography***, Routledge, London and New York, 3rd edition

Henricsson, J.P.E, Ericsson, S., Flanagan, R. and Jewell, C.A (2002) , ***RETHINKING COMPETITIVENESS FOR THE CONSTRUCTION INDUSTRY*** , School of Construction Management and Engineering, University of Reading

Hitt, M.A., Irland, R.D. and Hosrisson, R.E (1995) ***Strategic Management: Competitiveness and Globalization***, West Publishing Company

Liao, Shaoyi (1999). ***The Adoption of Virtual Banking: An Emperical Study***, International Journal of InformationManagement, Vol. 19, p. 63-74.

Pennathar, Anita K (2001). ***E-Risk Management for Banks in Age of the Internet***, Journal of Banking & Finance, No.25, p.2013-2123.

Rahman, Mittelhamer (2003*) **Measuring the Quality of Life Across countries: A sensitivity Analysis of well-being indices***, wider internasional conference on inequality, poverty and Human well-being

Sloper, M., **C*ompetitiveness Policy Option: the Technology Regions Connection," Growth and Change,*** Vol. 26, 1998.

World Bank and DFID (2000) ***CDS: Taking Stock and Sign posting***, Prepared by the GHK Group of Companies (UK)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]